

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

TYRIMO SAVO INICIATYVA PAŽYMA

2024 m. rugsėjo 2 d. Nr. 4D-2023/2-1069
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Tuometė Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė Milda Vainiutė pradėjo tyrimą savo iniciatyva dėl Kupiškio rajono savivaldybės administracijos (toliau – Savivaldybė) pareigūnų veiksmų (neveikimo) vykdant Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu (toliau – VSI) jai priskirtą funkciją, susijusią su geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo organizavimu (VSI 6 straipsnis 30 punktas), nagrinėjant skundus (prašymus) ir teikiant atsakymus.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. XIV-2237, įsigaliojusiu 2023 m. gruodžio 5 d., Lietuvos Respublikos Seimo kontroliere savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiklai tirti paskirta Jolita Miliuvienė, tuometės Seimo kontrolierės iniciatyva pradėtą tyrimą atliko ir tyrimo išvadas dėl jo teikia Seimo kontrolierė J. Miliuvienė.

2. Pagrindas pradėti tyrimą savo iniciatyva yra Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnio 3 dalis, kurioje nustatyta, kad Seimo kontrolierius, nustatęs pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymių iš visuomenės informavimo priemonių bei iš kitų šaltinių, gali pradėti tyrimą savo iniciatyva.

Seimo kontrolierė buvo gavusi asmenų (toliau – pareiškėjai) skundą dėl UAB „A“ (toliau – Bendrovė) atstovų veiksmų (neveikimo), nesprenžiant problemos dėl pareiškėjų nuotekų sistemos pagerinimo, jų būstų prijungimo prie bendros nuotekų sistemos.

Įvertinusi Skundo aplinkybes ir atsižvelgusi į Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo¹ ir kitų teisės aktų² nuostatas Seimo kontrolierė priėmė sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, tačiau siekdama, kad viešojo administravimo subjektų sprendimai būtų priimami ir įgyvendinami tuo žemiausiu viešojo administravimo sistemos lygiu, kuriuo jie yra efektyviausi (subsidiarumo principas)³, dėl skunde nurodytų aplinkybių tarpininkaudama kreipėsi į Savivaldybės administracijos direktorių (2023 m. rugpjūčio 1 d. raštas Nr. 4D-2023/2-771). Seimo kontrolierė prašė išnagrinėti pareiškėjų skunde nurodytas aplinkybes ir teisės aktų nustatyta tvarka bei terminais pateikti jiems motyvuotą atsakymą, taip pat paaiškinti pareiškėjams skaičiuojamo mokesčio už nuotekų tvarkymą pagrįstumą; suteikti informaciją dėl Europos Sąjungos lėšomis vykdomo projekto nuotekų sistemos plėtrai Kupiškio mieste, paaiškinant, ar pareiškėjai patenka į projekto įgyvendinimo sritį, kada jie bus prijungti prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklų; jei nepatenka – kodėl, ir kaip gali būti sprendžiama nuotekų tvarkymo problema.

Reaguodama į Seimo kontrolierės tarpininkavimą Savivaldybė 2023 m. rugpjūčio 14 d. raštu atsakymą adresavo ne pareiškėjams, o kitam asmeniui, ir informaciją pateikė ne dėl pareiškėjų, o

¹ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 2 straipsnio 2 punktas, 12 straipsnio 1 dalis, 17 straipsnio 1 dalies 3 ir 6 punktai.

² Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 30 punktas, 15 straipsnio 2 dalies 16 punktas, 34 straipsnio 1 dalis, 6 dalies 2 punktas, 55 straipsnio 1 dalis, Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 3 punktas.

³ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 12 punktas.

dėl kitu adresu esančio namo prijungimo prie centralizuotų nuotekų tvarkymo sistemos. Seimo kontrolieriui paraginus atsakyti pareiškėjams tinkamai, Savivaldybė pateikė analogiško turinio atsakymą, nurodė analogiškas aplinkybes kaip pirmajame rašte kitiems asmenims. Savivaldybė nepateikė aiškaus atsakymo, kodėl ir kuo vadovaujantis negalimas nuotekų tvarkymo pagerinimas pareiškėjų namui (namas neįtrauktas į projektą „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“), t. y. kodėl nuotekų siurblių, nuotekų vamzdyną pareiškėjai turi remontuoti patys, naudoti savo elektros energiją, nors moka mokesčius ir, kaip teigiama, namas „yra prijungtas prie Kupiškio nuotekų tinklą“.

Viešojo administravimo institucijų (įskaitant ir Savivaldybės administraciją) veikla turi būti organizuojama taip, kad asmenims (pareiškėjams), besikreipiantiems į šias institucijas, nekiltų pagrįstų abejonių dėl institucijos nešališkumo ir objektyvumo.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo nutarimuose ne kartą pažymėjo, kad priimant sprendimą dėl konkretaus prašymo (ar kitokio pobūdžio kreipimosi, nepriklausomai nuo tokio dokumento formos) turi būti veikama paisant pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje – įtvirtinto, atkartojamo ir Viešojo administravimo įstatyme, principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Viešojo administravimo subjektas (šiuo atveju – Savivaldybė), bet koku būdu gavęs informaciją apie galbūt padarytus pažeidimus, pagal savo kompetenciją turi patikrinti tokią informaciją, ją įvertinti ir reaguoti į ją nuostatų bei kitų teisės aktų nustatytu būdu, į skundus atsakyti laikydamiesi išsamumo principo.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 patvirtintų Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių nuostatomis, prašymus ar skundus institucijos nagrinėja ir į juos atsako pagal teisės aktais joms nustatytą kompetenciją (35 punktas), į prašymą institucija atsako atsižvelgdama į jo turinį (45 punktas).

Pirmiau nurodyta informacija sudarė prielaidas kilti Seimo kontrolierės abejonėms, kad Savivaldybė galimai netinkamai atlieka VSĮ jai priskirtą nuotekų tvarkymo organizavimo funkciją, nepagrįstai neteikia pareiškėjams išsamios, motyvuotos, atitinkančios skundo turinį informacijos.

3. Seimo kontrolierė, atsižvelgusi į pirmiau nurodytas aplinkybes, kreipėsi į Kupiškio rajono savivaldybę, prašydama pateikti motyvuotus paaiškinimus.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Iš Savivaldybės pateiktos informacijos, paaiškinimų bei dokumentų nustatyta:

4.1. „Projektas vykdomas vadovaujantis Europos Komisijos direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo (toliau – Nuotekų direktyva) Kupiškio aglomeracijoje įgyvendinimo – ne mažiau kaip 98 proc. aglomeracijose susidarančių nuotekų turi būti surenkamos centralizuotomis nuotekų surinkimo sistemomis, o likę 2 proc. negali sudaryti daugiau kaip 2000 gyventojų ekvivalento. Lietuva įsipareigojo EK visiškai įgyvendinti Nuotekų direktyvą ir pašalinti nustatytus trūkumus iki 2023 metų pabaigos. Vykdamas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros skelbto projekto „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie esamos centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“, projekto Nr. LAAIF-AM-FK02-0007, pagrindinis projekto tikslas – prijungti gyvenamuosius būstus Kupiškio aglomeracijoje prie centralizuotų buitinių nuotekų tvarkymo tinklų ir mažinti aplinkos teršimą nuotekomis. Nuotekų plėtrai Kupiškio miesto aglomeracijoje finansavimas skirtas iš Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos ir UAB „A“ lėšų. Minimais projekto priemonėmis bus prijungti 24 būstai, iš kurių 23 – Kupiškio mieste ir 1 – Aukštupėnų kaime. Kupiškio aglomeracijos ribos yra patvirtintos Kupiškio rajono savivaldybės tarybos 2022 m. gruodžio 22 d. sprendimu Nr. TS-314 „Dėl Kupiškio rajono savivaldybės tarybos 2013 m. birželio 27 d. sprendimo Nr. TS-157 „Dėl Kupiškio rajono savivaldybės vandens tiekimo ir nuotekų

tvarkymo infrastruktūros plėtros specialiojo plano patvirtinimo“ pakeitimo“, kuriame numatyta, kad Kupiškio aglomeraciją sudaro Kupiškio mieste ir Aukštupėnų kaime esanti teritorija.“

4.2. „Vykdant Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros skelbtų projektų gyvenamųjų būstų prijungimui prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje 1, 2 ir 3 etapus gyvenamųjų būstų, kurie bus prijungti prie centralizuotų buitinių nuotekų tinklus, sąrašą sudaro UAB „A“. Vykdant įgyvendinamą projektą „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“ pareiškėjas neįtrauktas į prijungiamų būstų sąrašą todėl, kad būstas, esantis <...>, Kupiškio m. [toliau citatose ir tekste ir – Gatvė], jau yra prijungtas prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio mieste. Gyventojai, gyvenantys Gatvėje, yra sudarę 2012 m. gruodžio 28 d. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutartį Nr. 91-703 su UAB „A“, laiku deklaruoja šalto vandens skaitiklio rodmenis ir laiku moka už sunaudotą geriamąjį vandenį ir centralizuotai išvalytas buitines nuotekas [...]. Atsižvelgiant į šias priežastis minėtas būstas nebuvo svarstomas dėl įtraukimo į projektą.“

4.3. „Vadovaujantis Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymu Savivaldybės teritorijoje viešą vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą teikia viešasis vandens tiekėjas UAB „A“, todėl pareiškėjams, norint prisijunti prie centralizuotų vandens tiekimo ar nuotekų šalinimo tinklų, prisijungimo sąlygas, projektus bei kitą dokumentaciją derina UAB „A“ ir apie Jūsų rašte minimą atvejį Kupiškio rajono savivaldybei nebuvo žinoma.“

4.4. „Nuotekų tvarkymo sistema įrengta pareiškėjo ir kaimynų, gyvenančių adresu <...>, Kupiškio m., asmeninėmis lėšomis, pačių gyventojų iniciatyva. Šią buitinių nuotekų trasą prižiūri, remontuoja patys gyventojai. Gyventojai pasirinko slėgiminę buitinių nuotekų šalinimo sistemą, nes gyvenamieji namai yra pastatyti dauboje ir savitakinę nuotekų sistemą įrengti nebuvo galimybių.“

4.5. „Gyventojų prašymu ir jų iniciatyva būstas prijungtas prie centralizuotų buitinių nuotekų tinklų 2012 m. gruodžio 28 d. pagal Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutartį Nr. 91-703. Pagal šią sutartį UAB „A“ teikia vartotojui šaltą geriamąjį vandenį ir centralizuotai tvarko buitines nuotekas.“

4.6. „Pareiškėjo įrengti buitinių nuotekų tinklai neįtraukti į UAB „A“ balansą, todėl, kad šie tinklai įrengti privačiuose žemės sklypuose bei pačių gyventojų lėšomis [...]. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 3 straipsnio 27 punktu, nuotekų atidavimo riba – nuotekų tvarkymo infrastruktūros vieta, kurioje baigiasi abonentui ar vartotojui nuosavybės teise priklausančio ar kitaip valdomo ir (arba) naudojamo turto riba (nuotekų priėmimo šulinys, nuotekų siurblinė (esant slėginei nuotekų linijai), individualaus namo nuotekų valykla, žemės sklypo riba ar statinio ar daugiabučio namo nuotekų išvadas, atsižvelgiant į abonentų ir vartotojų kategoriją) ir prasideda geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui arba viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba garantiniam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui nuosavybės teise priklausanti ar kitaip valdoma arba naudojama nuotekų tvarkymo infrastruktūra ir kurioje abonto ir (arba) vartotojo išleidžiamos nuotekos atiduodamos geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui arba viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba garantiniam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, o pastarajam tenka atsakomybė už jų tvarkymą. Sudarant su gyventojais nuotekų tvarkymo ir vandens tiekimo sutartis su gyventoju yra sudaromas eksploatuojamų tinklų ribų aktas ir tuos tinklus eksploatuoja ir prižiūri patys gyventojai. ([...] Eksploatuojamų tinklų ribų aktas).“

4.7. „Vadovaujantis Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 3 straipsnio 23 dalimi, individualusis nuotekų tvarkymas – buityje, ūkio ar gamybinėje veikloje panaudoto vandens išleidimas į nuosavybės teise ar kitaip valdomus ir (arba) naudojamus nuotekų kaupimo ar valymo įrenginius, nuotekų valymas, išleidimas į aplinką, valant nuotekas susidariusių atliekų (dumblo), sukauptų nuotekų perdavimas geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui arba viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba garantiniam geriamojo vandens

tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba nuotekų transportavimo paslaugas teikiančiam asmeniui, arba nuotekų valymo ir (arba) kaupimo įrenginius prižiūrinčiam asmeniui. Minėto įstatymo 3 straipsnio 6 dalyje numatyta, kad centralizuotoji nuotekų surinkimo sistema – geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui arba viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba garantiniam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui nuosavybės teise priklausanti ar kitaip valdoma arba naudojama vamzdynų sistema, į kurią patenkančios nuotekos nukreipiamos į miestų, miestelių, kaimų nuotekų valymo įrenginius.“

4.8. „UAB „A“ vykdo 2012 m. gruodžio 28 d. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutarties Nr. 91-703 sąlygas, nenutrūkstamai teikia geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas ir tai patvirtina pareiškėjo atsiskaitymai už geriamojo vandens tiekimą ir buitinių nuotekų centralizuotą tvarkymą.“

4.9. „Kupiškio rajono savivaldybė 2023 metais nėra gavusi prašymų ar skundų dėl netinkamo viešojo vandens tiekimo ar nuotekų tvarkymo, kurį teikia viešasis vandens tiekėjas UAB „A“. UAB „A“ neturi teisinio pagrindo įtraukti pareiškėjo įrengtus nuotekų tinklus į savo balansą, nes buitinių nuotekų tinklai įrengti gyventojų nuosavybės teisėmis privačiuose žemės sklypuose.“

4.10. „Kupiškio rajono savivaldybės nuomone, viešą vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą tinkamai teikia viešasis vandens tiekėjas UAB „A“, nes be minimo atvejo daugiau nusiskundimų nėra žinoma.“

4.11. „Asmenims nuo 2012 m. priklausančius buitinių nuotekų tinklus prižiūri ir remontuoja patys gyventojai, nes tai yra jų asmeninė nuosavybė, bei šis tinklas yra privačiuose žemės sklypuose. Išlaidų, kurias patiria pareiškėjas pumpuojant buitines nuotekas iš gyvenamojo namo, nėra galimybės kompensuoti, nes vadovaujantis Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 34 straipsniu, Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo bei paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, UAB „A“ bazinė paslaugų kaina, patvirtinta Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2022 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. O3E-1695 „Dėl UAB „A“ perskaičiuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bazinių kainų nustatymo“. Tarybos nutarime nėra numatyta išimčių gyventojams dėl to, kad jie buitines nuotekas į centralizuotus buitinių nuotekų tinklus išleidžia slėginiais ar savitakiniais tinklais, todėl kaina už nuotekų tvarkymą yra vienoda visiems vartotojams. Gyventojas už sunaudotą vandenį ir išvalytas nuotekas moka tiek pat, kiek ir visi Kupiškio miesto gyventojai.“

4.12. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 29 d. nutarimas Nr. 88 „Dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ negalioja nuo 2023 m. birželio 9 d., todėl Kupiškio rajono savivaldybės administracija planuoja teikti Kupiškio rajono savivaldybės tarybai svarstyti inžinerinių tinklų ir įrenginių perėmimo Kupiškio rajono savivaldybės nuosavybėn tvarkos aprašą, pagal kurį pareiškėjams būtų galimybė perduoti buitinių nuotekų tinklus.“

4.13. „<...>, Kupiškio m. gyventojai buvo pateikę skundą dėl UAB „A“ veiksmų Lietuvos administracinių ginčų komisijos Panevėžio apygardos skyriui dėl gyvenamojo būsto neprijungimo prie centralizuotų Kupiškio miesto nuotekų tinklų. Situacija yra analogiška su Gatvės gyventojais, nes <...> Kupiškio m. gyvenamojo būsto savininkai norėjo, kad jų gyvenamąjį namą UAB „A“ prijungtų prie centralizuotų nuotekų tinklų savitakinio būdu, nors tokių techninių galimybių nėra, be to minimas būstas yra jau prijungtas prie centralizuotų Kupiškio miesto nuotekų tinklų [...]. Kupiškio rajono savivaldybė neturėjo ir neturi vykstančių teisminių procesų dėl gyventojų savo lėšomis įrengtų buitinių nuotekų tinklų tvarkymo, priežiūros ar valymo.“

4.14. Skundo tyrimui pateikta Lietuvos administracinių ginčų komisijos Panevėžio apygardos skyriaus (toliau – Komisija) 2023 m. lapkričio 03 d. sprendimo kopija, iš sprendimo nustatyta:

„Rašte investicinius projektus administruojanti institucija [Aplinkos projektų valdymo agentūra] nurodė, kad gyventojų būstų prijungimo prie centralizuotų tinklų aplinkos apsaugos efektas skaičiuojamas pagal principą, jog kol gyventojas būstas nėra prijungtas prie centralizuotos

nuotekų surinkimo sistemos, jos tvarkomos individualiai, todėl vertinama, kad nuotekos galimai išleidžiamos į aplinką; kai būstas prijungiamas prie centralizuotos nuotekų sistemos, jos patenka į miesto nuotekų valyklą ir išvalomos iki leistinų normų. Projekto pagrindinis aplinkosauginis rodiklis yra prijungtų būstų skaičius prie centralizuotų nuotekų tinklų, to įrodymas – sudaryta paslaugų teikimo sutartis tarp Projekto vykdytojo ir būsto savininko ar teisėto jo valdytojo. Agentūra šiame rašte taip pat nurodė, kad nagrinėjamu atveju, *pareiškėjos būstas jau yra prijungtas prie centralizuotų nuotekų tinklų ir yra UAB „A“ vartotojas*, todėl prijungus dar kartą, *Projekto vykdytojas nepasiektų jokio aplinkos apsaugos efekto, kadangi nuotekos jau yra tvarkomos pagal reikalavimus* (b. 1. 129-131). Atsižvelgiant į Agentūros, kuri, kaip minėta prieš tai, pagal Tvarkos aprašo 1 punkto nuostatą, yra laikytina atsakinga institucija už aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšomis finansuojamų gyvenamųjų būstų prijungimo prie esamų centralizuotų nuotekų tvarkymo sistemų investicinių projektų įgyvendinimą, 2023 m. spalio 30 d. raštu Nr. APVA-4843 pateiktą informaciją, sprendžiama, kad net ir pareiškėjos reikalavimų panaikinti skundžiamus aktus, juos vertinant kaip priimtus viešojo administravimo srityje, tenkinimo atveju jos teisių ir pareigų apimtis nepasikeistų.

Sprendama dėl pareiškėjos skunde nurodyto išvestinio reikalavimo, kuriuo pareiškėja prašo įpareigoti UAB „A“ įtraukti pareiškėjos būstą, esantį <...>, Kupiškyje, į Projekto sąrašą prijungimui prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos, ginčą nagrinėjanti institucija pažymi, kad jo tenkinti teisinio pagrindo neturi, kadangi, kaip kad minėta prieš tai, pareiškėjos įtraukimas į Projektą yra nulemtas sutartinių teisinių santykių metu formalizuotų ir rašytine forma sutartų įsipareigojimų, įformintų Preliminariąja sutartimi, rezultatas, kas šiuo atveju nėra laikytina administracinio ginčo tyrimo objektu.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ginčą nagrinėjančios Komisijos Panevėžio apygardos skyriaus narių kolegijos vertinimu, pareiškėjos inicijuojamas ginčas nėra priskirtinas ikiteismine tvarka administracinius ginčus nagrinėjančios institucijos kompetencijai, todėl byla nutraukiama.“

5. Tyrimui svarbi informacija:

5.1. Savivaldybė, atsakydama į Seimo kontrolierės tarpininkavimo raštą (2023 m. rugpjūčio 1 d. Nr. 4D-2023/2-771/3D-1638), pateikė informaciją dėl kito asmens ir kito namo Kupiškio mieste:

„Kupiškio rajono savivaldybės administracija gavusi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2023 m. rugpjūčio 1 d. raštą Nr. 4D-2023/2-771/3D-1638 „Tarpininkavimas sprendžiant skundo problemą“, kreipėsi į UAB „A“ dėl informacijos pateikimo. Iš pateiktos informacijos matyti, kad <...>, Kupiškio m., esantis gyvenamasis namas yra prijungtas prie centralizuotų Kupiškio miesto buitinių nuotekų tinklų ir vadovaujantis 2012 m. lapkričio 13 d. geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutartimi Nr. 91-700 vartotojui, esančiam <...>, Kupiškio m., yra tiekiamas geriamasis vanduo ir centralizuotai tvarkomos buitinės nuotekos. Vykdam Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros skelbto projekto „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie esamos centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“, projekto Nr. LAAIF-AM-FK02-0007, pagrindinis projekto tikslas – prijungti gyvenamuosius būstus Kupiškio aglomeracijoje prie centralizuotų buitinių nuotekų tvarkymo tinklų ir mažinti aplinkos teršimą nuotekomis, <...>, Kupiškio m. esantis gyvenamasis namas negalėjo būti įtrauktas į UAB „A“ įgyvendinamą projektą „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie esamos centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“, nes minėtas būstas jau yra prijungtas prie centralizuotų buitinių nuotekų tinklų, todėl nepateko į projekto įgyvendinimo sritį.

Išlaidų, kurias patiriate pumpuojant buitines nuotekas iš Jums priklausančio gyvenamojo namo, nėra galimybės kompensuoti, nes vadovaujantis Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 34 straipsniu, Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo bei paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, UAB „A“ bazinė paslaugų kaina, patvirtinta Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2022 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. O3E-1695 „Dėl UAB „A“ perskaičiuotų geriamojo vandens

tiekimu ir nuotekų tvarkymo paslaugų bazinių kainų nustatymo“. Tarybos nutarime nėra numatyta išimčių gyventojams dėl to, kad jie būtines nuotekos į centralizuotus buitinių nuotekų tinklus išleidžia slėginiais ar savitakiniais tinklais, todėl kaina už nuotekų tvarkymą yra vienoda visiems vartotojams.“

5.2. Bendrovė 2023 m. rugpjūčio 1 d. raštu Seimo kontrolieriui pateikė informaciją:

„Atsakydami į gautą raštą informuojame, kad iš gyventojų, kurie yra prisijungę prie Kupiškio nuotekų tinklų, imamas mokestis už nuotekų tvarkymą. Nuotekų tvarkymo mokestį kas du metus nustato Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau – VERT). Mokestis visiems abonentams Kupiškio rajone yra vienodas. Gyventojai gyvenantys <...> Kupiškyje moka kaip ir visi kiti abonentai nustatytą VERT patvirtintą mokestį. Jokių papildomų mokesčių iš jų nereikalaujama.

<...> būstas nebuvo įtrauktas į projektą „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie esamų centralizuotų nuotekų tvarkymo sistemų“ Nr. LAAIF-AM-FK02-0007 todėl, kad būstas jau yra prijungtas prie Kupiškio nuotekų tinklų. Su gyventojais 2012 m. gruodžio 28 d. sudaryta „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutartis“ Nr. 91-703. Gyventojai tvarkingai deklaruoja vandens skaitiklio parodymus, moka už vandens suvartojimą ir nuotekų tvarkymą. Kupiškio mieste yra keliolika namų, kur nėra galimybių įrengti savitakinius nuotekų išvadus, gyventojai savo lėšomis įsirengė slėginius nuotekų išvadus, naudoja elektros energiją nuotekų perpumpavimui ir jokių pretenzijų UAB „A“ nereiškia. <...> Kupiškyje namas pastatytas tokioje vietoje, kur savitakinį išvadą įrengti nėra galimybių.“

5.3. Pareiškėjų 2023 m. rugsėjo 15 d. el. laišku Seimo kontrolieriui pateikta informacija, kuri su papildomu raštu 2023 m. rugsėjo 19 d. buvo pateikta Savivaldybės administracijai, ir buvo paprašyta paaiškinti laiške nurodytas aplinkybes:

„Pagal LR aplinkos ministro 2021 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. D1-398 patvirtinto Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos lėšomis finansuojamų gyvenamųjų būstų prijungimo prie esamų centralizuotų nuotekų tvarkymo sistemų investicinių projektų įgyvendinimo ir priežiūros tvarkos aprašo 10.1 punktą „Nuotekų surinkimo tinklai tiesiami nuo centralizuotosios nuotekų surinkimo sistemos, esančios valstybės ar savivaldybės teisėtai pagrindais naudojamose teritorijose, iki gyvenamo būsto per gyventojų sklypą“, bei su UAB „A“ pasirašytos 2022-01-19 preliminarios sutarties 2.1.1 punktą „Gavus finansavimą neatlygintinai nutiesti nuotekų surinkimo tinklus nuo esamos centralizuotos nuotekų surinkimo infrastruktūros iki Paslaugos gavėjo gyvenamojo pastato per Paslaugos gavėjo sklypą, nurodytą Sutarties 1.4 p.(t. y. <...>)“. UAB „A“ teigia, jog mūsų gyvenamas būstas yra prijungtas prie Kupiškio miesto nuotekų tvarkymo sistemos. Akcentuojame, kad nesame tiesiogiai prijungtas prie centralizuotos nuotekų surinkimo sistemos, nuotekas šaliname per kaimyno (adresu <...> ir <...> Kupiškis) nuosavus sklypus, mūsų nuotekos patenka į kaimyno nuosavą šulinį (susidarius nepalankioms oro sąlygoms iš šulinio sklinda nuotekų kvapas, nes šulinys nėra pritaikytas dar ir kaimynų nuotekoms) iš kurio nubėga į centralizuotą miesto nuotekų sistemą. O šią nuotekų šalinimo sistemą įsirengėme 2012 m. savomis lėšomis, patys ją prižiūrime, taisome gedimus, mokame už elektros energiją, reikalingą nuotekų patekimui į kaimyno nuotekų šulinį. Asmenys gyvenantys adresu <...> yra senjorai ir jų galimybės patiems tvarkyti sistemą darosi kuo toliau tuo sunkiau tiek fiziškai, tiek ir finansiškai.“

5.4. Po pakartotinio Seimo kontrolierės rašto Savivaldybė pateikė analogiško turinio atsakymą, nurodė analogiškas aplinkybes kaip pirmajame rašte kitiems asmenims:

„Kupiškio rajono savivaldybės administracija, gavusi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2023 m. rugsėjo 19 d. raštą Nr. 4D-2023/2-771/3D-1942 „Dėl rekomendacijų“, kreipėsi 2023 m. rugsėjo 26 d. raštu Nr. S1-1865 (4.9 E) į UAB „A“ dėl informacijos pateikimo. Iš UAB „A“ pateiktos informacijos matyti, kad <...>, Kupiškio m., esantis gyvenamasis namas yra prijungtas prie centralizuotų Kupiškio miesto buitinių nuotekų tinklų ir vadovaujantis 2012 m. gruodžio 28 d. geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutartimi Nr. 91-703 vartotojui, esančiam <...>, Kupiškio m., yra tiekiamas geriamasis vanduo ir centralizuotai tvarkomos buitines nuotekos. Vykdamas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros skelbto projekto „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie esamos centralizuotos nuotekų

tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“, projekto Nr. LAAIF-AM-FK02-0007, pagrindinis projekto tikslas – prijungti gyvenamuosius būstus Kupiškio aglomeracijoje prie centralizuotų buitinių nuotekų tvarkymo tinklų ir mažinti aplinkos teršimą nuotekomis. <...>, Kupiškio m. esantis gyvenamasis namas negalėjo būti įtrauktas į UAB „A“ įgyvendinamą projektą „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie esamos centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“, nes minėtas būstas jau yra prijungtas prie centralizuotų buitinių nuotekų tinklų, todėl nepateko į projekto įgyvendinimo sritį.

Išlaidų, kurias patiriate pumpuojant buitines nuotekas iš Jums priklausančio gyvenamojo namo, nėra galimybės kompensuoti, nes vadovaujantis Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 3 punktu ir 34 straipsniu, Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo bei paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, UAB „A“ bazinė paslaugų kaina, patvirtinta Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2022 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. O3E-1695 „Dėl UAB „A“ perskaičiuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bazinių kainų nustatymo“. Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos nutarime nėra numatyta išimčių gyventojams dėl to, kad jie buitines nuotekas į centralizuotus buitinių nuotekų tinklus išleidžia slėginiais ar savitakiniais tinklais, todėl kaina už nuotekų tvarkymą yra vienoda visiems vartotojams.“

5.5. Bendrovė 2023 m. spalio 2 d. raštu Savivaldybę informavo:

„UAB „A“ įgyvendina projektą „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie esamos centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (II etapas)“ Nr. LAAIF- AM-FK02-0007, kuris finansuojamas Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos lėšomis. Finansavimas skiriamas būstų prijungimui, kurie neprijungti prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos. <...>, Kupiškio m., būstas į projektą neįtrauktas, nes jau yra prijungtas prie Kupiškio miesto nuotekų tvarkymo sistemos.“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

6. Lietuvos Respublikos įstatymai

6.1. *Vietos savivaldos įstatymo (VSI):*

6 *straipsnis* „Savarankiškosios savivaldybių funkcijos“ – „Savarankiškosios (Konstitucijos ir įstatymų nustatytos (priskirtos)) savivaldybių funkcijos: [...]; 30) šilumos ir geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo organizavimas; [...].“

15 *straipsnio* „Savivaldybės tarybos kompetencija“ 2 *dalis* – „Išimtinė savivaldybės tarybos kompetencija: [...]; 16) sprendimų dėl biudžetinių ir viešųjų įstaigų, kurių savininkė yra savivaldybė, savivaldybės valdomų įmonių steigimo, reorganizavimo, pertvarkymo, atskyrimo, likvidavimo ir dėl dalyvavimo steigiant viešuosius ir privačius juridinius asmenis priėmimas, taip pat juridinių asmenų, kurių dalyvė yra savivaldybė, priežiūra;

55 *straipsnio* „Viešųjų paslaugų teikimo administravimas“ 1 *dalis* – „Savivaldybė administruoja ir užtikrina viešųjų paslaugų teikimą gyventojams, nustatydamą šių paslaugų teikimo būdą, taisykles ir režimą, steigdama biudžetines ir viešąsias įstaigas, savivaldybės įmones, akcines bendroves, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka parinkdama viešųjų paslaugų teikėjus ir įgyvendindama viešųjų paslaugų teikimo priežiūrą ir kontrolę.“

6.2. *Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo* (toliau – GVTNTĮ, redakcija galiojusi iki 2024 m. sausio 1 d.):

3 *straipsnio* „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“ 14 *dalis* – „Geriamojo vandens tiekimo infrastruktūra – statinių, įrenginių ir komunikacijų kompleksas (vandens išgavimo, ruošimo įrenginiai, siurblynės, vamzdynai, šuliniai, geriamojo vandens ir nuotekų apskaitos prietaisai, jų plombos ir kiti objektai) geriamajam vandeniui išgauti, ruošti, laikyti, tiekti ir geriamojo vandens apskaitai tvarkyti. [...].“

10 *straipsnio* „Savivaldybių institucijų kompetencija geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje“:

1 *dalis* – „Savivaldybių tarybos: 1) tvirtina infrastruktūros plėtros planus; 2) tvirtindamos

infrastruktūros plėtros planus, sprendimu nustato aglomeracijų ir viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijų ribas; 3) skiria viešuosius vandens tiekėjus, regioninius viešuosius vandens tiekėjus ir jiems paveda viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose vykdyti viešąjį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą; 4) skiria paviršinių nuotekų tvarkytojus ir jiems paveda savivaldybių teritorijose vykdyti paviršinių nuotekų tvarkymą; 5) iki 2027 m. gruodžio 31 d. vykdo viešajam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui skirtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininko teises ir pareigas.“

2 dalis – „Savivaldybės vykdomoji institucija: 1) tvirtina geriamojo vandens tiekėjų arba paviršinių nuotekų tvarkytojo veiklos planus, kai nesudaroma įmonių valdyba; 2) organizuoja viešųjų vandens tiekėjų, regioninių viešųjų vandens tiekėjų, paviršinių nuotekų tvarkytojų veiklos ir infrastruktūros plėtros planų rengimą ir jų sprendinių įgyvendinimą; 3) koordinuoja ir prižiūri geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje; [...].“

16 straipsnio „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros statyba, priežiūra ir naudojimas“ 6 dalis – „Kai geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra nuosavybės teise priklauso ne viešajam vandens tiekėjui arba regioniniam viešajam vandens tiekėjui ar paviršinių nuotekų tvarkytojui ir atitinka šio straipsnio 11 dalyje nurodytus tinkamumo ir 12 dalyje nustatytus (abu) reikalingumo kriterijus, turi būti: 1) iki 2027 m. gruodžio 31 d. perimta arba išperkama viešojo vandens tiekėjo, regioninio viešojo vandens tiekėjo ar paviršinių nuotekų tvarkytojo vadovaujantis Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų perėmimo ir išpirkimo tvarkos apraše nustatyta tvarka, o tuo atveju, kai jau sudarytos ilgesnės negu iki 2027 m. gruodžio 31 d. galiojančios geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo (nuomos, panaudos, jungtinės veiklos) sutartys, nedelsiant po jų galiojimo pabaigos (sutarčių galiojimo negalima pratęsti), bet ne vėliau kaip per 6 mėnesius po tokių sutarčių galiojimo pabaigos; [...].“

18 straipsnis. „Sąnaudų susigrąžinimo ir „teršėjas moka“ principai“ 1 dalis – „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų (įskaitant paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų srityje taikomas sąnaudų susigrąžinimo principas reiškia, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos turi padengti būtinausias sąnaudas, reikalingas geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti, ilgalaikiam geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimui, renovacijai ir plėtrai užtikrinti, abonentams ir vartotojams priimtinoms sąlygoms naudotis geriamuoju vandeniu ir gauti tinkamos kokybės nuotekų tvarkymo paslaugas sudaryti, taip pat aplinkos taršai mažinti ir vandens ištekliams racionaliai naudoti. “

25 straipsnis. „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklos reguliavimo principai“. „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklos valstybinis valdymas, reguliavimas, priežiūra ir kontrolė grindžiami šiais principais: 1) saugumo. Šis principas reiškia, kad turi būti užtikrinama nepertraukiama, stabili ir saugi geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veikla, darbuotojų ir aplinkinių žmonių sveikata ir saugumas, sumažintas neigiamas veiklos poveikis aplinkai; 2) patikimumo. Šiuo principu apibūdinami geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo abonentams ir vartotojams nutraukimo dažnis ir trukmė; 3) efektyvumo. Šiuo principu apibūdinami sąnaudų, reikalingų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti, dydis ir pasiekto rezultato santykis; 4) nediskriminavimo. Šis principas reiškia, kad turi būti užtikrinama, jog visiems tos pačios kategorijos abonentams ir vartotojams paslaugos būtų teikiamos vienodomis sąlygomis ir kainomis.“

33 straipsnis. „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymas“:

1 dalis – „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainos nustatomos vadovaujantis nediskriminavimo ir šio įstatymo 18 straipsnyje nurodytais principais. “

2 dalis – „Vadovaudamasi šiuo įstatymu ir savo patvirtintomis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika bei paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų

kainų nustatymo metodika, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas nustato Valstybinė energetikos reguliavimo taryba. “

6 dalis – „Geriamojo vandens tiekėjų veiklos, šio įstatymo 18 straipsnyje nurodytų principų įgyvendinimą ir vertinimą, ar, nustačius naujas kainas, vartotojų mokama suma už paslaugas neviršys 4 procentų vidutinių mėnesio šeimos pajamų, atitinkamoje savivaldybėje kiekvienais metais, iki kalendorinių metų gruodžio 31 dienos, atlieka Valstybinė energetikos reguliavimo taryba, vadovaudamasi savo patvirtintu geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų technologinio, finansinio ir vadybinio pajėgumų vertinimo tvarkos aprašu ir geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika. Apie vertinimo rezultatus Valstybinė energetikos reguliavimo taryba per 10 darbo dienų nuo atlikto vertinimo informuoja reikiamą savivaldybę ir Aplinkos ministeriją.“

17 dalis – „Viešasis vandens tiekėjas, regioninis viešasis vandens tiekėjas, vykdamas viešąjį geriamojo vandens tiekimą ir (arba) teikiantis nuotekų tvarkymo paslaugas bent vienoje savivaldybės viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijoje, išskyrus šio straipsnio 6 dalyje numatytą laikotarpį, visiems tos pačios kategorijos abonentams ir vartotojams tiekia geriamąjį vandenį ir teikia nuotekų tvarkymo paslaugas vienodomis sąlygomis ir kainomis. Paviršinių nuotekų tvarkytojas visiems tos pačios kategorijos abonentams paslaugas teikia vienodomis sąlygomis ir kainomis.“

18 dalis – „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainos, atsižvelgiant į sąnaudas, gali būti diferencijuojamos pagal abonentų ir vartotojų kategorijas, pirkimo ir pardavimo vietą, tiekimo ir vartojimo ribą, vartojimo sezoniskumą, išleidžiamų teršalų kiekį, pobūdį ir koncentraciją. Diferencijavimo principai turi būti pagrįsti, objektyvūs, skaidrūs ir nediskriminaciniai. “

19 dalis – „Abonentai ir vartotojai į kategorijas skirstomi atsižvelgiant į geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo būdus, ekonomiškai pagrįstus abonentų sprendimus dėl eksploatuojamos infrastruktūros atsisakymo ir nuotekų perdavimo tvarkyti nuotekų tvarkytojui, siekiant mažinti neigiamą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai, atsiskaitymą už suteiktas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas (bute ar kitose patalpose, įvade), sezoniskumą. “

6.3. Viešojo administravimo įstatymo (toliau – VAI) 3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“ – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: 1) *atsakomybės už priimtus sprendimus*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas, vykdydamas administracinį reglamentavimą ar priimdamas administracinius sprendimus, turi prisiimti atsakomybę už administracinio reglamentavimo ar priimtų administracinių sprendimų sukeltus padarinius; [...] 4) *įstatymo viršenybės*. Šis principas reiškia, kad įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą viešojo administravimo subjektams turi būti nustatyti laikantis šio įstatymo nustatytų reikalavimų, o viešojo administravimo subjektų veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai sprendimai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais; [...]; 7) *naujovių ir atvirumo permainingoms*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas turi ieškoti naujų ir veiksmingų būdų, kaip geriau spręsti problemas, iškylančias vykdamas viešąjį administravimą, taip pat nuolat tobulinti savo veiklą taikydamos pažangiausias metodus, modelius, technologijas, priemones ar gerosios patirties pavyzdžius; [...]; 12) *subsidiarumo*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami žemiausiu efektyvumą galinčiu užtikrinti viešojo administravimo sistemos lygmeniu; [...].“

6.4. Seimo kontrolierių įstatymo (toliau – SKĮ):

19 straipsnio „Seimo kontrolieriaus teisės“ 1 dalis – „Seimo kontrolierius, vykdydamas savo pareigas, turi teisę: 1) reikalauti nedelsiant pateikti informaciją, medžiagą ir dokumentus, būtinus savo funkcijoms atlikti, įstatymų nustatyta tvarka susipažinti su valstybės, tarnybos, komercinę ar banko paslaptį sudarančiais dokumentais, taip pat dokumentais, kuriuose yra informacijos apie įstatymų saugomus asmens duomenis. Prireikus įgyvendinti šią teisę, pasitelkiami

policijos pareigūnai ir surašomas atitinkamas aktas apie dokumentų paėmimą; [...]; 3) reikalauti, kad pareigūnai, kurių veikla tiriama, pasiaiškintų raštu ar žodžiu; [...].“

20 straipsnio „Seimo kontrolierių reikalavimų privalomumas“:

1 dalis – „Pareigūnai privalo Seimo kontrolierių reikalavimu nedelsdami pateikti jiems informaciją, dokumentus ir kitą medžiagą, būtinus jų funkcijoms atlikti.“

2 dalis – „Nagrinėdamas skundą, Seimo kontrolierius turi teisę kreiptis į pareigūną, kurio veikla nagrinėjama, prašydamas šį pasiaiškinti per nustatytą terminą. Jeigu pasiaiškinimas nepateikiamas, Seimo kontrolierius turi teisę kreiptis į aukštesnįjį pareigūną (kolegialią instituciją) ir šis privalo užtikrinti, kad pasiaiškinimas būtų pateiktas arba pats paaiškinti per Seimo kontrolieriaus nustatytą terminą.“

3 dalis – „Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją) privalo nagrinėti institucija ir įstaiga ar pareigūnas, kuriems toks siūlymas (rekomendacija) adresuojamas (adresuojama), ir apie nagrinėjimo rezultatus informuoti Seimo kontrolierių. Informacija Seimo kontrolieriui pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.“

7. Kiti teisės aktai

Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 (toliau – Prašymų nagrinėjimo taisyklės, aktuali redakcija nuo 2021 m. gruodžio 7 d.):

1 punktas – „Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės (toliau – Taisyklės) reglamentuoja prašymų ir skundų nagrinėjimą ir asmenų aptarnavimą viešojo administravimo subjektuose, taip pat subjektuose, kurie teikia viešąsias paslaugas ir nagrinėja prašymus ir skundus dėl šių viešųjų paslaugų (toliau – institucijos). [...]“

35 punktas – „Prašymus ar skundus institucijos nagrinėja ir į juos atsako pagal teisės aktais joms nustatytą kompetenciją.“

45 punktas – „Į prašymą institucija atsako atsižvelgdama į jo turinį: [...]“.

Tyrimui reikšminga teismų praktika

8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo:

2012 m. balandžio 10 d. nutartis – „[...] geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų šalinimas yra viešasis interesas. Lietuvos Respublikos *geriamojo vandens įstatyme* įtvirtinto tikslo užtikrinti visuomenės poreikius atitinkantį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų šalinimą siekiama valstybės įgaliotoms institucijoms vykdant šios veiklos valstybinį reguliavimą (nustatant reikalavimus vandens tiekimui, kontroliuojant paslaugų kainas ir kt.) bei savivaldybėms organizuojant viešąjį vandens tiekimą viešojo vandens tiekimo teritorijose (teritorijose, kuriose savivaldybės privalo organizuoti (užtikrinti) viešąjį vandens tiekimą (galiojančios redakcijos Geriamojo vandens įstatymo 2 straipsnio 25 dalis, 4 straipsnio 1 dalis) [...]“

2023 m. vasario 8 d. nutartis – „Lietuvos Respublikos *geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo* 10 straipsnis nustato savivaldybių institucijų kompetenciją geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Iki 2022 m. lapkričio 16 d. galiojusios šio įstatymo redakcijos 10 straipsnio 11 punkte buvo nurodyta, jog tarybos ar jų įgaliotos institucijos, vadovaudamosi šiuo įstatymu ir kitais teisės aktais, organizuoja geriamojo vandens tiekimą, paviršinių nuotekų tvarkymą, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje. Nuo 2022 m. lapkričio 16 d. *Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas* buvo pakeistas, įskaitant ir 10 straipsnį, perskirstant kai kurias geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo funkcijas, tačiau savivaldybės institucijos ir toliau išliko atsakingos už geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą koordinavimą bei priežiūrą savivaldybės teritorijoje.“

9. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A556-439/2013 – „Priimant sprendimą dėl konkretaus prašymo (arba kitokio pobūdžio kreipimosi, nepriklausomai nuo tokio dokumento formos) turi būti veikiamas paisant pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje – įtvirtinto, atkartojamo ir Viešojo administravimo įstatyme, principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“.

Tyrimo išvados

10. Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 12 straipsnio nuostatomis, Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus, atlieka tyrimus savo iniciatyva dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje. Seimo kontrolieriai nesprenžia ginčų dėl teisės, neturi įgaliojimų tirti ir vertinti aplinkybių, reikalaujančių specialiųjų žinių tam tikroje srityje (pvz.: geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros įrengimo, infrastruktūros plėtros ir kitais klausimais).

11. Apibendrinus nustatytas aplinkybes, teisinį reglamentavimą, teismų praktiką, pažymima:

11.1. Seimo kontrolierė buvo gavusi asmenų (pareiškėjų) skundą (Nr. 4D-2023/2-771) dėl Bendrovės atstovų veiksmų (neveikimo), nesprenžiant problemos dėl pareiškėjų nuotekų sistemos pagerinimo, jų būstų tinkamo prijungimo prie bendros nuotekų sistemos.

Pareiškėjai, kreipdamiesi į Seimo kontrolierę (skundas Nr. 4D-2023/2-771) buvo nurodę, „nesame tiesiogiai prijungti prie centralizuotos nuotekų surinkimo sistemos, nuotekas šaliname per kaimyno (adresu <...> ir <...> Kupiškis) nuosavus sklypus, mūsų nuotekos patenka į kaimyno nuosavą šulinį (susidarius nepalankioms oro sąlygoms iš šulinio sklinda nuotekų kvapas, nes šulinys nėra pritaikytas dar ir kaimynų nuotekoms), iš kurio nubėga į centralizuotą miesto nuotekų sistemą“, „mūsų vieni kaimynai gauna tokią galimybę [prijungiami] nemokamai, o mums pagerinti sąlygų nesuteikia jokių galimybių“.

Įvertinusi skundo aplinkybes, savivaldybės institucijoms priskirtą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo organizavimo kompetenciją, siekdama, kad viešojo administravimo subjektų sprendimai būtų priimami ir įgyvendinami tuo žemiausiu viešojo administravimo sistemos lygiu, kuriuo jie yra efektyviausi, dėl skunde nurodomų aplinkybių Seimo kontrolierė priėmė sprendimą tarpininkaudama pareiškėjams kreiptis į Savivaldybės administracijos direktorių ir paprašė (2023 m. rugpjūčio 1 d. raštu Nr. 4D-2023/2-771) išnagrinėti pareiškėjų skunde nurodytas aplinkybes ir teisės aktų nustatyta tvarka bei terminais pateikti jiems motyvuotą atsakymą, taip pat paaiškinti pareiškėjams skaičiuojamo mokesčio už nuotekų tvarkymą pagrįstumą; suteikti informaciją dėl Europos Sąjungos lėšomis vykdomo projekto nuotekų sistemos plėtrai Kupiškio mieste, paaiškinant, ar pareiškėjai patenka į projekto įgyvendinimo sritį, kada jie bus prijungti prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklų; jei nepatenka – kodėl, ir kaip gali būti sprenžiamas nuotekų tvarkymo problema.

Reaguodama į Seimo kontrolierės tarpininkavimo raštą Savivaldybė 2023 m. rugpjūčio 14 d. raštu atsakymą adresavo ne pareiškėjams, o kitam asmeniui ir informaciją pateikė dėl kito namo prijungimo prie centralizuotų nuotekų sistemos. Seimo kontrolierei paraginus atsakyti pareiškėjams tinkamai, Savivaldybė pateikė analogiško turinio atsakymą, nurodė analogiškas aplinkybes kaip pirmajame rašte kitiems asmenims. Savivaldybė nepateikė aiškaus atsakymo, kodėl ir kuo vadovaujantis negalimas nuotekų tvarkymo pagerinimas pareiškėjų namui (namas neįtrauktas į projektą „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“), t. y. kodėl nuotekų siurbli, nuotekų vamzdyną pareiškėjai turi remontuoti patys, naudoti savo elektros energiją, nors moka mokesčius ir, kaip teigiama, namas „yra prijungtas prie Kupiškio nuotekų tinklų“.

Pažymėtina, kad tarpininkaudama Seimo kontrolierė siekė gauti būtent Savivaldybės, institucijos, atsakingos už geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą, koordinavimą bei priežiūrą savivaldybės teritorijoje, nuomonę

(įvertinimą), tačiau nuomonės iš Savivaldybės dėl esamų problemų organizuojant nuotekų tvarkymą Kupiškio mieste bei dėl pareiškėjų iškeltų problemų, galimų jų sprendimo būdų, taip pat aiškaus vertinimo negavo. Be kita ko, Savivaldybė pateikė (pakartoję) tik tokią informaciją, kokią Savivaldybei pateikė Bendrovė, t. y. pateiktos informacijos galimai netikrino.

Pagal SKĮ (pažymos 6.4 papunktis), Seimo kontrolieriaus rekomendaciją (siūlymus) privalo nagrinėti institucija ir įstaiga ar pareigūnas, kuriems rekomendacija (siūlymas) adresuojama, ir apie nagrinėjimo rezultatus informuoti Seimo kontrolierių. Informacija Seimo kontrolieriui pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

11.2. Prašymus ar skundus institucijos nagrinėja ir į juos atsako pagal teisės aktais joms nustatytą kompetenciją, į prašymą institucija atsako atsižvelgdama į jo turinį.

Šiuo tyrimu nustatyta, kad Savivaldybė, gavusi Seimo kontrolierės tarpininkavimo raštą, kuriuo buvo prašoma išnagrinėti pareiškėjų skundą, atsakyti į klausimus, taip pat ir kartotinį raštą su pareiškėjų papildoma informacija, nesiėmė veiksmų aplinkybėms patikrinti, įvertinti, apsiribojo tik Bendrovės pateikta informacija (dėl sutarties su pareiškėjais, vykdomo projekto Kupiškio mieste, pareiškėjų būsto prijungimo prie centralizuotų buitinių nuotekų tinklų ir kita), t. y. Savivaldybė skundo ir papildomos informacijos neišnagrinėjo pagal turinį, nesiaiškino, ar iš tiesų pareiškėjai turi galimybę šalinti nuotekas (nurodyta, jog tai daroma per kaimyninį sklypą), apsiribojo formaliu vertinimu, atsižvelgdama į pareiškėjų mokamus mokesčius už geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą, nevertino ir neanalizavo galimybių nutiesti nuotekų surinkimo tinklus nuo esamos centralizuotos nuotekų surinkimo infrastruktūros iki pareiškėjų gyvenamojo pastato, kaip numatyta preliminarioje sutartyje su Bendrove, todėl buvo pažeistos VAI, Prašymų nagrinėjimo taisyklių nuostatos. Atsakymas pareiškėjams nelaikytinas tinkamu.

11.3. Vadovaujantis VSĮ viena iš savarankiškųjų savivaldybių funkcijų yra šilumos ir geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo organizavimas. Savarankiškas funkcijas savivaldybės atlieka pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus bendruomenei ir jos interesams. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankiškųjų funkcijų atlikimą.

Savivaldybės administruoja ir užtikrina viešųjų paslaugų teikimą gyventojams, nustatydamą šių paslaugų teikimo būdą, taisykles ir režimą, steigdamą biudžetines ir viešąsias įstaigas, savivaldybės įmones, akcines bendroves, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka parinkdamą viešųjų paslaugų teikėjus ir įgyvendindamą viešųjų paslaugų teikimo priežiūrą ir kontrolę.

Tyrimu nustatyta, kad Kupiškio mieste yra vykdomas Aplinkos projektų valdymo agentūros skelbto projekto „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie esamos centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“ įgyvendinimas, kurio tikslas – prijungti gyvenamuosius būstus Kupiškio aglomeracijoje prie centralizuotų buitinių nuotekų tvarkymo tinklų ir mažinti aplinkos teršimą nuotekomis. Vykdamą įgyvendinamą projektą „Gyvenamųjų būstų prijungimas prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio aglomeracijoje (2 etapas)“ pareiškėjų ir kitų asmenų būstai neįtraukti į prijungiamų būstų sąrašą todėl, kad, pasak Savivaldybės ir Bendrovės, būstai jau yra prijungti prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos Kupiškio mieste, gyventojai (adresai žinomi) yra sudarę sutartis su Bendrove, deklaruoja šalto vandens skaitiklio rodmenis ir moka už sunaudotą geriamąjį vandenį ir centralizuotai išvalytas buitines nuotekas.

Tyrimu nustatyta, kad sutartis (tyrimui sutarties kopija pateikta) su pareiškėjais yra sudaryta, tačiau tik dėl apskaitos prietaisų įrengimo, jų patikros ir apmokėjimo (nors ji vadinasi „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sutartis“). Sutartimi neapartos geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo sąlygos, tinklų riba. Sutartyje įrašyta sąlyga „jeigu vandentiekio ir nuotekų tinklai neįeina į UAB „A“ balansą, tai tinklus valo, prižiūri ir remontuoja Vartotojas savo jėgomis ir lėšomis“ nėra aiški, – neapibrėžta, ar konkretaus vartotojo konkrečiu adresu esantys vandentiekio ir nuotekų tinklai įeina į Bendrovės balansą, ar ne. Tik paklausus Savivaldybės, paaiškinta, kad Pareiškėjų

įrengti nuotekų tinklai į Bendrovės balansą neįtraukti, nes šie buitinių nuotekų tinklai įrengti gyventojų nuosavomis lėšomis, jie yra privačiuose žemės sklypuose ir, kaip nurodo Savivaldybė, gyventojų iniciatyva (pažymos 4.4, 4.5, 4.6 papunkčiai).

Atkreiptinas dėmesys į suformuotą teismų praktiką: geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų šalinimas yra viena valstybės reguliuojamų ūkinės veiklos sričių, geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas yra viešasis interesas, savivaldybės atsakingos už geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą, koordinavimą bei priežiūrą savivaldybės teritorijoje.

11.3.1. Įvertinus nustatytas aplinkybes, matyti, kad Savivaldybė, kuri atsakinga už geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą, koordinavimą bei priežiūrą, sužinojusi apie pareiškėjų (galimai ir kitų asmenų) situaciją (problemas), nesiėmė veiksmų aplinkybių išsiaiškinimui bei iš to kylančių problemų sprendimui.

Savivaldybė, neišsiaiškinusi konkrečių faktinių aplinkybių, neišaiškino pareiškėjams ir kitiems gatvės gyventojams, kokie yra galimi jų problemos dėl nuotekų tinklų tinkamo funkcionavimo (pagerinimo) sprendimo būdai, kad nuotekų tinklais nuotekos tinkamai (be trikdžių) būtų perduodamos į centralizuotą nuotekų tvarkymo sistemą (nenurodė, kokių veiksmų Savivaldybės galėtų imtis perimant, išperkant, nustatant kitus naudojimo būdus gyventojams priklausiančios geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo objektų infrastruktūros, jos pagerinimo ir kita).

Pažymėtina ir tai, kad teisinis reguliavimas dėl savivaldybėms nustatytų funkcijų, įgaliojimų organizuoti, koordinuoti, prižiūrėti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą, koordinavimą bei priežiūrą savivaldybės teritorijoje, taip pat dėl nuotekų tvarkymo tinklų perėmimo, išpirkimo, kai tinklai (jų dalis) būtini viešajai paslaugai teikti, galiojo ir sutarties su gyventojais (2012 m.) sudarymo metu. Pareiškėjų ir jų kaimynų lėšomis įsirengti nuotekų tinklai yra prijungti prie centralizuotos nuotekų tvarkymo sistemos, tikėtina, pagal su Savivaldybe (jos įgaliota Bendrove) suderintas, išduotas prisijungimo sąlygas, tačiau savivaldybė ar jos įgaliota Bendrovė, kaip viešosios paslaugos teikėja, nesiėmė priemonių, nustačius kylančias problemas ir įvertinus jų mastą (be kita ko, tai, kad gyventojams tampa sudėtinga patiems tvarkyti ir rūpintis nuotekų tinklais), išspręsti tinkamą Gatvės būstų prijungimą prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklų (pvz. infrastruktūros įrengimą ne privačiuose sklypuose), taip užtikrinant tinkamą (tiesioginį) buitinių nuotekų tvarkymą ne per tarpininką – kitą privatų žemės sklypą, Savivaldybė galimai nevertino tokiu būdu tvarkomų nuotekų veiklos atitikimo GVTNTĮ nustatytiems nuotekų tvarkymo veiklos valdymo, reguliavimo, priežiūros principams: saugumo, patikimumo, efektyvumo, nediskriminavimo (pažymos 6.2 punktas).

11.3.2. Pareiškėjai, kreipdamiesi į Seimo kontrolierę (skundas Nr. 4D-2023/2-771) buvo nurodę, kad jų „[...] įsivesta linija nėra įtraukta į bendrą nuotekų balansą, [jie] ją privalo[...] remontuoti patys, nuotekų giluminis siurblys taip pat įsigytas, bei remontuojamas ir keičiamas savo lėšomis. Dar nuotekų išpumpavimui reikalinga elektra. [...] dingus elektrai naudotis kanalizacija prarandam[ą] galimybę[ė]. [...] Prieš 11 metų neįvedė [viešojo nuotekų tvarkymo tinklų], nes nebuvo tokios galimybės, bet mums atsivedus savo lėšomis prijungė ir mokėstį ima, kaip iš visų“, todėl, pareiškėjų nuomone, mokėdami tokią kainą, kaip ir tie gyventojai, kurių nuotekos tvarkomos centralizuotai pilna apimtimi (naudojantis viešųjų paslaugų tiekėjo įrengta infrastruktūra), jie permoka už nuotekų tvarkymą.

Pagal GVTNTĮ 33 straipsnį viešasis vandens tiekėjas, teikiantis ir nuotekų tvarkymo paslaugas, visiems tos pačios kategorijos abonentams ir vartotojams tiekia geriamąjį vandenį ir teikia nuotekų tvarkymo paslaugas vienodomis sąlygomis ir kainomis. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos, atsižvelgiant į sąnaudas, gali būti diferencijuojamos pagal abonentų ir vartotojų kategorijas, pirkimo ir pardavimo vietą, tiekimo ir vartojimo ribą, vartojimo sezoniskumą, išleidžiamų teršalų kiekį, pobūdį ir koncentraciją. Diferencijavimo principai turi būti pagrįsti, objektyvūs, skaidrūs ir nediskriminaciniai.

Seimo kontrolierė, atsižvelgusi į tai, kad nuotekų tinklus pareiškėjas ir kiti Gatvės gyventojai įsirengė savo lėšomis, patys (o ne Bendrovė) juos prižiūri, tvarko, tam naudoja elektros energiją, ir nepateikta informacijos apie tai, kad šiems tikslams patirtos gyventojų išlaidos būtų

koku nors būdu kompensuojamos, o mokesčius už nuotekų tvarkymą šie gyventojai moka lygiai, kaip ir kiti gyventojai (vartotojai), kurie naudojami Bendrovės (ar kitų kompetentingų subjektų) įrengtais nuotekų tvarkymo tinklais ir neturi pareigos rūpintis jais patys, iš skundo tyrimo metu gautų duomenų nustatė, jog nepateikta informacijos, kad pareiškėjai ir kiti gatvės gyventojai būtų išskirti į atskirą vartotojų kategoriją. Todėl abejotina, ar šiems vartotojams, iš esmės besiskiriantiems nuo tų, kurie naudojami viešųjų paslaugų teikėjo įrengtais nuotekų tinklais ir jų veikimo neturi užtikrinti savo lėšomis, taikomas vienodas kaip ir kitiems apmokėjimas už geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugas yra proporcingas ir pagrįstas, galimai neužtikrinus sąnaudų susigrąžinimo, vartotojų nediskriminavimo principų (pažymos 6.2 punktas).

Kaip minėta, Savivaldybė nurodė, jog išlaidų, kurias patiria pareiškėjas pumpuojant buitines nuotekas iš gyvenamojo namo, nėra galimybės kompensuoti, nes UAB „A“ bazinė paslaugų kaina yra patvirtinta VERT ir taikoma visiems vienodai, jokių išimčių nenumatyta (pažymos 4.11 punktas). VERT yra institucija, reguliuojanti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo srityse veikiančių subjektų veiklą bei atliekanti valstybinę energetikos priežiūrą ir kontrolę (VERT nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimu Nr. 1747). VERT tvirtina geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodiką ir prižiūri, kaip ji taikoma, nustato geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų, viešųjų vandens tiekėjų ir regioninių viešųjų vandens tiekėjų (toliau kartu – geriamojo vandens tiekėjai) tiekiamo geriamojo vandens ir teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kainas ir prižiūri, kaip jos taikomos; atlieka ir geriamojo vandens tiekėjų veiklos, GVTNTĮ 18 straipsnyje nurodytų principų įgyvendinimą ir vartotojų mokamos sumos už paslaugas vertinimą. (GVTNTĮ 9, 33 straipsniai).

Dėl pirmiau aprašytų aplinkybių, teiktina rekomendacija VERT, prašant įvertinti situaciją ir pareiškėjams bei kitiems Gatvės gyventojams, kurie patys įsirengė nuotekų tvarkymo tinklus, juos patys prižiūri, taikomo mokesčio už nuotekų tvarkymo paslaugas pagrįstumą, esant reikalui, koreguojant 2022 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. O3E-1695 „Dėl UAB „A“ perskaičiuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bazinių kainų nustatymo“ nustatytas bazines kainas (pavyzdžiui, pagal skirtingas vartotojų kategorijas).

11.4. GVTNTĮ nustato savivaldybių institucijų kompetenciją geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje: Savivaldybė planuoja geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, infrastruktūros plėtrą savivaldybės teritorijoje, rengia geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus, nustato aglomeracijas ir viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijas, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros kryptis, nurodo šios infrastruktūros plėtros įgyvendinimo etapus (eigą, eiliškumą) ir finansavimą (pažymos 6.2 papunktis). Taigi, vertinant nustatytas aplinkybes, manytina, jog Savivaldybės veiksmai yra nepakankami (savivaldybė, matydama, kad gyventojai patys tvarko tinklus ir kreipėsi dėl prijungimo prie centralizuoto nuotekų tvarkymo pilna apimtimi, nesistengė ieškoti sprendimų, formaliai atsakė, kad į vykdomą ES projektą gyventojų namas nepatenka, nes projektas taikomas tik tiems, kurie visai neprijungti prie centralizuoto nuotekų tvarkymo, nesiaiškino ir nevertino galimybių pagerinti pareiškėjų padėtį ir veiksmingiau tvarkyti nuotekas) sprendžiant (planuojant infrastruktūros plėtrą, geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą ir kita) geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo klausimus Savivaldybės teritorijoje.

Vadovaujantis savivaldybės veiklos ir savivaldybės institucijų priimamų sprendimų teisėtumo principu, savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų veikla ir visais jų veiklos klausimais priimti sprendimai turi atitikti įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimus. Be to, VSI įpareigoja savivaldybes reaguoti į savivaldybės gyventojų nuomonę, derinti bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesus, o savivaldybės institucijų priimti sprendimai savivaldybės bendruomenės interesais neturi pažeisti įstatymų garantuotų atskirų gyventojų teisių.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 30 d. nutarime yra pažymėjęs, kad „institucijos, pareigūnai turi saugoti, ginti žmogaus teises ir laisves; ypač svarbu, kad,

vykdydami jiems patikėtas funkcijas, jie patys nepažeistų žmogaus teisių ir laisvių.“

11.5. GVTNTĮ 3 straipsnio 14 punkte geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros sąvoka apibrėžiama, kaip statinių, įrenginių ir komunikacijų kompleksas (vandens išgavimo, ruošimo įrenginiai, siurblinės, vamzdiniai, šuliniai, geriamojo vandens ir nuotekų apskaitos prietaisai, jų plombos ir kiti objektai) geriamajam vandeniui išgauti, ruošti, laikyti, tiekti ir geriamojo vandens apskaitai tvarkyti (pažymos 6.2 papunktis). Šiuo tyrimu nustatyta, kad buitinių nuotekų tinklai Gatvėje įrengti gyventojų nuosavomis lėšomis privačiuose žemės sklypuose, t. y. būstai jau yra prijungti prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklų, šių būstų gyventojai yra Bendrovės teikiamų viešųjų paslaugų vartotojai, sudarę su ja sutartis. Apie tai pasisakė ir Komisija (pažymos 4.14 papunktis).

GVTNTĮ 16 straipsniu nustatyta, kad kai geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūra nuosavybės teise priklauso ne viešajam vandens tiekėjui arba regioniniam viešajam vandens tiekėjui ir atitinka šio straipsnio 11 dalyje nurodytus tinkamumo ir 12 dalyje nustatytus (abu) reikalingumo kriterijus, turi būti iki 2027 m. gruodžio 31 d. perimta arba išperkama viešojo vandens tiekėjo, regioninio viešojo vandens tiekėjo vadovaujantis Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų perėmimo ir išpirkimo tvarkos apraše nustatyta tvarka, o tuo atveju, kai jau sudarytos ilgesnės negu iki 2027 m. gruodžio 31 d. galiojančios geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo (nuomos, panaudos, jungtinės veiklos) sutartys, nedelsiant po jų galiojimo pabaigos (sutarčių galiojimo negalima pratęsti), bet ne vėliau kaip per 6 mėnesius po tokių sutarčių galiojimo pabaigos (pažymos 6.2 papunktis).

Atkreiptinas Savivaldybės dėmesys, kad Vyriausybės 2023 m. birželio 7 d. nutarimu Nr. 440 patvirtintas naujos redakcijos Aprašas (pažymos 7.1 papunktis), reglamentuojantis infrastruktūros, priklausančios asmenims, kurie nėra geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai, tačiau kuriems nuosavybės teise priklauso geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūra, perėmimą, išpirkimą ir perdavimą viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui. Taigi, Savivaldybė, būdama atsakinga už geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymą Savivaldybės teritorijoje, turi organizuoti ir spręsti Gatvės gyventojams priklausančių buitinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros perėmimo, išpirkimo ar kito naudojimo būdo nustatymo klausimus.

Savivaldybė informavo, kad planuoja teikti Kupiškio rajono savivaldybės tarybai svarstyti inžinerinių tinklų ir įrenginių perėmimo Kupiškio rajono savivaldybės nuosavybėn tvarkos aprašą, pagal kurį iš pareiškėjų būtų galimybė perimti, išpirkti (nustatyti kitą naudojimo būdą) buitinių nuotekų tinklus (pažymos 4.12 papunktis). Nepateikta informacija, kokie sprendimai šiuo klausimu jau yra priimti: ar toks aprašas jau patvirtintas, kaip sprendžiama Pareiškėjų keliamą problema.

12. Apibendrinus šio tyrimo metu nustatytas aplinkybes konstatuotina:

12.1. Savivaldybė pareiškėjų skundo bei papildomos informacijos neišnagrinėjo pagal jo turinį, nepatikrino pareiškėjų nurodytų aplinkybių, Savivaldybės atsakymai nėra argumentuoti, pagrįsti faktinių aplinkybių analize, taigi pažeistos VAI (viešojo administravimo subjektų veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstyti teisinius pagrindus, administraciniai sprendimai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais, argumentuoti, nurodant visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi) ir Prašymų nagrinėjimo taisyklių nuostatos. Remiantis teismų praktika, priimant sprendimą dėl konkretaus prašymo (arba kitokio pobūdžio kreipimosi, nepriklausomai nuo tokio dokumento formos) turi būti veikiama paisant pagrindiniame šalies įstatyme – Konstitucijoje – įtvirtinto, atkartojamo ir Viešojo administravimo įstatyme, principo, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms;

12.2. Seimo kontrolierė negavo iš Savivaldybės aiškaus situacijos vertinimo ir nuomonės dėl pareiškėjų iškeltų problemų organizuojant nuotekų tvarkymą Kupiškio mieste bei kaip jas galima būtų išspręsti, Savivaldybė pakartojė tik tokią informaciją, kokią Savivaldybei pateikė Bendrovė, pateiktos informacijos netikrino;

12.3. Savivaldybės veiksmai yra nepakankami sprendžiant geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą Savivaldybės teritorijoje (planuojant infrastruktūros plėtrą, nuotekų tvarkymą ir kita), Savivaldybė neišaiškino pareiškėjams ir kitiems gatvės gyventojams, ar galimi kiti būdai spręsti jų problemą dėl buitinių nuotekų tvarkymo.

Seimo kontrolierės iniciatyva pradėtas tyrimas pripažintinas pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAS

13. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Seimo kontrolierė nusprendžia savo iniciatyva pradėtą tyrimą dėl Kupiškio rajono savivaldybės administracijos pareigūnų veiksmų (neveikimo) pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERĖS REKOMENDACIJA

14. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14, 17 punktais, Seimo kontrolierė siūlo:

14.1. *Kupiškio rajono savivaldybės merui:*

14.1.1. organizuoti darbą taip, kad nebūtų pažeidžiamos asmenų teisės į gerą viešąjį administravimą – sprendimai būtų aiškūs, motyvuoti, atitiktų nustatytus reikalavimus;

14.1.2. informuoti, ar patvirtintas inžinerinių tinklų ir įrenginių perėmimo Kupiškio rajono savivaldybės nuosavybės tvarkos aprašas, kada, jei dar nepatvirtintas, informuoti, kada numatoma tai atlikti, kaip priėmus minėtą teisės aktą bus sprendžiama pareiškėjų ir kitų gatvės gyventojų tinkamo nuotekų tvarkymo problema;

14.1.3. pagal teisės aktais priskirtą kompetenciją imtis aktyvių veiksmų klausimams dėl Gatvės gyventojams priklausančios buitinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros perėmimo, išpirkimo ar kito naudojimo būdo nustatymo spręsti;

14.1.4. imtis priemonių, kad ateityje Seimo kontrolierei būtų pateikiama išsami, motyvuota prašoma informacija, paaiškinimai, reikalingi jos funkcijoms atlikti.

14.2. *Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos pirmininkui* – įvertinti šiame tyrime pateiktas išvadas (pažymos 11.3.2 papunktis), svarstyti dėl pareiškėjams bei kitiems Gatvės gyventojams, savo lėšomis įsirengusiems nuotekų tvarkymo tinklus, kurie nėra įtraukti į bendrą nuotekų balansą (kuriuos patys gyventojai prižiūri, remontuoja) taikomo mokesčio už nuotekų tvarkymo paslaugas pagrįstumo, spręsti, ar tokiu atveju nuotekų tvarkymo tarifas neturėtų būti diferencijuojamas ir informuoti, kokių veiksmų Taryba ėmėsi, imsis šiuo klausimu.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus pašoma informuoti Seimo kontrolierę (rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus ir juos pagrindžiančius dokumentus Seimo kontrolierei pateikti per E. pristatymo informacinę sistemą ar el. p. ombuds@lrski.lt).

Seimo kontrolierė

Jolita Miliuvienė